

RAJZOLÁS MEZEJÉRŐL.

Nem szorosán vett nyomdászati cikket írok. Nem szándékom arról beszélni, hogy vajjon szükséges-e a nyomdásznak rajzolni tudnia vagy sem. Sem pedig arról, vajjon miféle úton-módon sajátíthatjuk el a rajzoláshoz szükséges kézügyességet, formaérzéket és a többi ehhez megkívántató szellemi és fizikai kelléket. Nem adok útmutatást arra nézvést, vajjon hogyan kelljen valamely rajzot elkészíteni, hogy az némineműképpen megfeleljen a maga céljának, amit nem is tehetek, lévén szerény magam is analfabéta a rajzolás hímes mezején. Hanem inkább egynémely általam észlelt hibára akarom föl hívni nemcsak azok figyelmét, akik még csak most szándokoznak majd behatolni a rajzolási technika misztériumaiba, de azokét is, kik már a rajzolásban eléggé otthonosnak érzik magukat.

Teszem ezt abból a célból, mert tapasztalt dolog, hogy az ember szívesebben halad a már meglevő csapáson, semhogy új utakat keressen, új megfigyeléseket tegyen. A kezdő rajzoló sem próbálkozik meg új, eredeti koncepciók alkotásával, hanem megelégszik a már meglevők variálásával. Ez különben nem baj akkor, ha a mintául vett rajz abszolúte kifogástalan; de kétszeresen baj akkor, ha a minta valami szerkezeti hibában szenved, mert a helytelen példa hamis eredményre vezet. Ilyen szerkezeti hibának tartom azt, hogy a rajzoló legtöbbje figyelmen kívül hagyja annak a dolognak a természetrajzát, amit ónjával papirosra vet. Mert nem elég az, hogy annak a bizonyos tárgynak vagy élő lénynek konturjai a természetnek megfelelőleg legyenek megrajzolva, úgy ahogy azok egyszer-másszor láthatók, de figyelembe kell azt is venni, hogy vajjon úgy festenek-e azok akkor is, mikor abba a helyzetbe kerülnek, amit a rajz avagy festői munka tulajdonkép ábrázolni akar.

Sokszor láthatunk rajzokat, melyeknek egyes részletei szépen és jól vannak megrajzolva, mégis az egész valami idegenszerű benyomást gyakorol a szemlélőre. S ez attól van, mert az illető munkának készítője elmulasztotta az egyes részleteket egymással összhangba hozni. Egész figyelmét arra fordította, hogy az egyes alakzatok rendben legyenek, már mint ahogy ő azt rendben levőnek gondolja. Pedig hát az összhatást sem szabad figyelmen kívül

hagyni. A rajzzal éppen úgy vagyunk, mint a színjátékkal. Lehet például valamely színtársulat valamennyi tagja valóságos Adonisz meg Vénusz, de ha alakító képességük hiányzik, az egész színjáték egy csöpp élvezetet sem nyújt, mert hiányzik belőle az, ami az egyes cselekményeket természetessé teszi, azokat összhangba hozza és mint való dolgokat a szemlélő elé tárja. Miként a színész fő kötelessége, hogy az általa személyesítendő egyén jellemét, modorát a cselekményhez híven utánozza, és hogy ezt elérhesse, nem elég, ha szerepének csak egyik-másik részletét teszi tanulmány tárgyává, hanem az egész szereppel tisztában kell lennie: úgy a rajzolónak sem szabad csak úgy futtában elkapott részletek után dolgozni, hanem igyekeznie kell a megrajzolásra váró dolog lényegébe behatolni, és ezért nem elég, ha – mint legtöbbször történik – nem személyes impressziók, hanem csak már meglevő minták után dolgozik, esetleg azokat variálja. Ezt már a saját reputációja érdekében is meg kell tennie, mert hát arra is kell ám gondolnia, hogy produktuma esetleg olyanok kezébe is kerül, akik a rajzon ábrázolt dologban szakértők. Ezek pedig mihamar észreveszik az esetleg benne rejlő szerkezeti hibát, s bizony-bizony nem egyszer volt már alkalmam hallani az ilyenek részéről elhangzott nem igen hizelgő véleményeket az ilyen munkák és azok készítői irányában. Ma már a krajcáros lapok képeit is alapos kritika alá szokták venni, és nem hajlandók az ott ábrázolt dolgokat valóban olyanoknak elfogadni. Pedig ezek az illusztrációk csupán az alsóbb népréteg művészi kívánalmainak igyekeznek megfelelni. Hát aztán hogyné néznék szigorúbb szemekkel azokat a rajzokat, melyeket például reklámhatás céljából a művelt közönség részére szánnak.

De vegyünk csak szemügyre néhány ilyen fölöttlőbb furcsaságot.

Igy láttam például egy levélfejet, mely magyar mezőgazdasági gépgyár részére magyar rajzoló által készítettett. E levélfejen minden jó volna, csak – szerintem – hiba az, hogy az ábrázolt izmos gyári munkás térdnadrágban, harisnyában és csattos félcipőben van ábrázolva. Ki visel erre mifelénk térdnadrágot csattos cipővel? Ez az alak helyén lehet talán egy angol vagy német gépgyár levélfején, de már a magyarén nem. Ezzel korántsem azt akarom mondani, hogy hát mivel magyar gépgyárról van szó, hát minden áron ki kellett volna domborítani a már szokásos módon: zsinóros dolmányt és sarkantyús esztiát adni a magyar munkásnak, – nem, de olyan ruhában kellett volna ábrázolni, amilyent erre mifelénk viselnek a munkások. – Egy budafoki borkereskedő árjegyzéke akadt nemrégiben a kezembe. A címlapja színes litográfia. Itt is a rajz máskülönben kifogástalan, de azért mégsem felel meg az illető ábrázolandó tárgy természetrajzának. Az előtérben áll egy magyar szőlőmunkás, jobbában az üvegből készült félig telt lopóval, s úgy gusztlálja a bal kezében tartott teli poharat. De hát odébb »együtt és szerteszét« az isteni nedüt magukban rejtő objektumok, mint holmi apportírozó pudlik, a fenekükön csücsülnek. S ezzel követte el a hibát az illető rajzoló! Ha tisztában lett volna a boros hordók

természetrájával, bizonyára nem ábrázolta volna azokat a mondott helyzetben, mert az így rossz reklám, lévén a hordó fenekére állítása annak a jele, hogy üres; az üres hordó tartalmát pedig legjobb tudomásommal nem akadt még ember, aki eladhatta volna.

Láttam továbbá egy vignetta vázlatát, mely egy »Nyúl« nevezet alatt forgalomba bocsátott cigaretta-hüvely dobozára készült. Ábrázolva van rajta egy nyúl, egy kaftános-turbános szerezsen, a háttérben meg egy teve. Külön-külön talán mind a három megfelelne, de így együtt komikus hatást tesznek. Ertem a nyulat meg a szerezsent. Nyúlbirodalomban lévén leginkább uralkodó elv a »szégyen a futás, de hasznos«, ennek dacára a rajz hőse nem szalad, hanem »kezeit-lábait« maga alá téve, ajkán kaján mosollyal fumi-gálja az őt nyállal elejteni akaró fekete vadászt. Hja, persze: nem szül *gyáva* nyulat Nubia párduca! S így megteremtette a rajzoló fantáziája a *űs* nyulat. — Kivitelre azonban már nem került a dolog, mert idejekorán észrevették a rajzban levő szerkezeti hibát és az azóta nyomtatott jó példányokban már rémülten szalad a nyúl.

Sok hibát követnek el a vasutak, vasuti vonatok rajzolásánál is. Majd minden gyári látképnel elkerülhetetlen kellék, hogy a vasút rajta legyen. De aztán hogyan? Az egyiket úgy ábrázolják, mintha a távolban az egész vonat a levegőben volna; másutt meg olyan malacfark-forma görbe vonalat rajzolnak oda iparvágány gyanánt, hogy a vérbeli vasutasnak a hajaszála is égnék mered annak gondolatára, hogyan lehetne azon a vágányon akár csak egy kocsi is végigtolni kisiklás veszedelme nélkül, természetesen abban az esetben, ha az a vágány a rajzon adott helyzetben lenne megépítve. Van olyan gyári látkép is, hol a vasut nem közvetlenül a gyáépület mellé van rajzolva, hanem kissé távolabb. Hogy azonban a szemlélőnek föltűnjék, hogy a gyár nem valami pusztaságon, sivatagon, távol minden civilizációtól van, hanem emberlakta vidéken leledzik, hát *egy* vasuti vonalra *két* vonatot is rajzolnak. Még jó, ha úgy van ábrázolva, hogy az egyik vonat jobbra, a másik balra megy (ámbar ez is természetellenes, mert egy vonalon csak egy irány felé mozoghat a vonat!), az ember megnyugszik, hogy hát no... akármilyen élettelen lények is azok a mozgó vasszörnyetegek, azért lám, mégis szépen illedelmesen kitértek egymásnak... de mikor azt látjuk, hogy milyen bőszen nyargal két vonat egymásnak — habár csak ott a papiroson — bizony-bizony az embert a hideg rázza ebben a kisiklásos-karambolos világban ennek megpillantásakor.

A közlekedésügyet allegorizáló vignetták egynémelyikén szintén furcsa összeállítást tapasztaltam. Ámbar megfelelő tér állott rendelkezésre ahhoz, hogy a rajzot precízen kidolgozzák, a mozdony úgy fest, mint a pléhből készült játéklomotivok; a mozdony után következik egy személykocsi, ezután egy fődélnélküli teherkocsi, akkor meg egy fődött teherkocsi stb., szóval egy egész »vaggon-egyveleg«... ez pedig nem jelképezheti a viláfgorgalmat, mert ily vonatösszeállítást még a tizedrangú vicinális sem igen produkál. Ha az illető rajzoló a mozdony ábráját jobban kidolgozta volna, s

a vonatot csupa személykocsiból állította volna össze, rajza jó volna.

Ezzel kapcsolatban még egy hibára nézve teszem meg észrevételemet, melyet azonban már nem a rajzoló, hanem a gépmester követett el. Elöttem fekszik egy nyomtatvány, melyen – bizonyára hatásfokozás céljából – a mozdonylámpák vörös alapnyomatot, a fől szálló füstoszlop meg sárgás alapnyomatot kapott, s e mellett az egyes vagonok tisztán kivehetők, sőt még a rajtuk levő fölrás is olvasható. Ez technikai abszurdum, melyről mindenki meggyőződhetik. Mert csak nézzünk meg egy vonatot nappal s egyet éjjel. Nappal látszik az egész vonat és látszik a mozdonyból fölszálló sárgás füst is, de nem látható a vörös lámpa; ellenben éjjeli időben meg az egész vonatból csak éppen a két vörös lámpás, no meg a mozdony kéményéből néha-néha fölszálló szikrák tűnnek szembe, míg az egész vonat legföljebb mint egy mozgó sötét tömeg látszik.

De van még egy hathatósabb ok is, hogy a gépmester szaktársak mellőzzék a mozdonylámpák vörös alapnyomatát. Ugyanis a kereskedelemügyi miniszter rendelkezése folytán a folyó év tavaszától kezdve megszűnt a vörös lámpák használata a mozdonyokon s helyettük mostanában már mindenütt fehér lámpást használnak.

Mielőtt cikkemet befejezném, még pár szót óhajtok mondani.

Hajdanában, a régi jó világban, egy azóta már megszűnt vidéki élclap mellett töltöttem be a bába szerepét. Ez az élclap az egyik számában a következő sikerült anekdótát tálalta föl olvasóinak:

Háztűznézőben van a fiatal ember. Diskurzus közben a kisasszony elsorolja képességeit: tud táncolni, zongorázni, szavalni, tenniszezni, whistezni, lovagolni; beszél franciául, angolul, németül az anyanyelvén kívül; föllépett már műkedvelői előadáson, néha-néha tárcacikkeket ír stb. Mikor mindeme képességeit elsorolja, kérdi a fiatal embertől: »Hát ön mihez ért?« Mire a fiatal ember feleli: »Hátha éppen muszáj, hát főzni tudok!« – Hát ez az anekdóta már sokszor eszembe jutott azóta... Sokszor megtörténik, hogy közibénk téved egy-egy fiatal szaktárs, elkezd beszélni holmi rajzolásról, alapnyomatmetszésről stb. Mikor aztán a kezébe nyomnak valami munkát, hogy azt ő maga önállóan el is végezze, akkor aztán kiséül, hogy az ifjú talán tud jól rajzolni, alapnyomatot vésni, de *szedni*: biz azt nem tanult meg tökéletesen... Pedig ez nincs így jól. A szedő először szedni tanuljon meg, s csak aztán foghat másba. Ne kezdje a dolgot sohasem a végén, hanem mindig az elején.

... S hogy ezt a rajzolásról szóló cikkemmel kapcsolatban említtem föl, az onnan van, mert – tapasztalatom szerint – a rajzolás az a terrénum, amelyre az ilyen művészjelöltek még a jól használható betűöntői anyagoknak is teljes mellőzésével: örömet el szoktak kalandozni. Akárhányszor jól sikerül a keretrajz, de már a a beléje való szöveg megszedésénél kudarcot vall a szaktudomány. Szép keretezés, de kritikán aluli szövegszedés: erre bizony ráillik az a mondás, hogy »szürkankón bársonygallér!« *Fiedler Károly.*